

Atles Marey. Inauguració 15a temporada

El fisiòleg Etienne-Jules Marey és un dels primers cineastes de la història, autor d'una obra d'estètica precisa i d'ambició enciclopèdica inscrita en la tradició de les imatges científiques. Els seus films cronofotogràfics estudien els moviments animals i humans i revelen un univers capaç de fascinar l'ull d'avui en dia, fet d'instantis invisibles, posicions transitòries i de la bellesa de les potències del cos. Atles Marey ret homenatge a aquestes pel·lícules i a l'estètica científica dels primers anys del cinema. En aquesta sessió es podrà sentir la música en directe de Mamut Cinema, quartet especialitzat en sessions de cine-concert, creada per a l'ocasió.

PROGRAMA

[Nàpols] Villa Maria
23 de juliol de 1892

Primera part: DELS ANIMALS

1. Mamífers: Cavalls
2. Mamífers: Locomoció
3. Mamífers: Caiguda i gir
 4. Aus
 5. Peixos
 6. Insectes

Interludi: De la gran velocitat
Interludi: Dels carrers

Segona part: DE L'ÉSSER HUMÀ

1. Militars
2. Atletes
3. Jocs infantils
4. Moviments diversos
 5. La parla
 6. El cos

Pel·lícules de:

Étienne-Jules Marey
Georges Demenÿ
Charles Comte
Maxime Guérin-Catelain
Félix Regnault
Lucien Bull

Música en directe:

MAMUT CINEMA

Jordi Marfà: violí i mandolina
Daniel Pitarch: piano i acordió
Jordi Herreros: bateria
David Parras: tuba i bombardí

Estimat amic:

Les seves proves són precioses i veig que disposa d'un model magnífic. Ha estat molt encertat protegir-se dels tant molestos cops de llum. Per les dimensions de les seves imatges veig que ha adquirit un gran cronofotògraf i que funciona correctament. Otto podria aplicar una mica més de força a la molla compressora de la bobina receptora i també podrien collar el cargol per tal d'aconseguir una mica més de fricció i, en conseqüència, generar una tracció més enèrgica. Però és un ajustatge delicat i abans caldria fer una prova amb cintes de paper ordinari per tal d'assegurar-se que es desplacin bé.

No sé si el temps els és favorable; aquí el cel és gris i tempestuós.

Dalou el sabrà orientar millor que jo en la selecció d'imatges que reproduir. M'agraden molt l'home amb el bastó i el que llança una pilota a l'aire. L'home amb la destal s'ha de modelar més; potser si reduís la imatge en podria captar més?

El salt del gimnasta em complau menys, així com el llançament de pedra. No creu que seria convenient afegir un reflector quan es treballi amb llum rasant? Ressalta el relleu dels músculs, però la part en l'ombra queda desfavorida.

En general tot ha quedat molt bé, però potser podria quedar millor. Seria profitós repetir algunes de les actituds antigues: l'home que estira un cable, la pala, el pic, l'acte d'aixecar un sac pesat, la fletxa llançada amb la mà, enfonsar qualsevol cosa al terra, pujar per una escala, saltar en profunditat, saltar dalt d'un cavall blanc, baixar d'ell, aixecar-se d'una cadira, seure-hi, trepar. Les accions quotidianes són les que em semblen més interessants per als artistes i, si comencem amb elles, seria necessari ajornar els exercicis de gimnàstica per a un altre àlbum.

Disposa de suficient material per fer belles sèries zootròpiques i el seu mètode per generar un negatiu em sembla bo. Solament preferiria al cel·luloide [sic] un fort paper i, al dissolvent (acetat

d'amil?), cola una mica aglutinant per tal que es generin menys dobles. Com que el paper és més fi que el cel·luloide [sic], generaria un negatiu més fàcil de superposar. Probablement vostè hi tingui més experiència que jo.

Per fi m'han arribat les mostres de figures geomètriques d'en Petit. Són figures espantoses però, no obstant això, les imatges resulten precioses. Això em desanima a enviar-li una sèrie sobre els moviments del cor; espero tornar a París per estudiar-los amb ell o amb una altra persona.

Però quan hi podré tornar? L'estat de la Sra. Vilbort és cada cop més greu i no m'atreveixo a deixar-la sola. Per tant, de moment no puc anunciar-li el dia de la meua arribada.

Treballi molt i escrigui'm amb freqüència. Com li va amb els ajuts municipals?

Li envio una forta abraçada.

J. Marey

Lettres d'Étienne-Jules Marey à Georges Demeny. 1880-1894. [edició de Thierry Lefebvre, Jacques Malthête i Laurent Mannoni] Association française de recherche sur l'histoire du cinéma, 1999.

§

El títol de la meua intervenció, «Marey, cineasta», fa referència a l'historiador Georges Sadoul, qui va parlar el 1964 de «Lumière, cineasta». Si Louis Lumière, industrial de la fotografia i autor, segons Sadoul, de 33 pel·lícules realitzades entre 1895 i 1900 és un cineasta, també Marey, que va realitzar entre 1889 i 1904 varis centenars de films, hauria de ser-ho. Com que Marey va ser el primer històricament en crear pel·lícules, com que va ser qui va dissenyar les primeres càmeres de pel·lícula, com que va ser un pioner en la presa d'imatges, en la impressió, de la projecció i fins i tot dels efectes especials, sens dubte es mereix també, i molt més que Lumière, l'estatus de cineasta de ple dret. (...)

Marey es va diferenciar constantment dels seus contemporanis, tant en el camp de la ciència com en el de la fotografia animada. És un refractari erudit, un rebel de les Acadèmies. Lliure en la seva vida privada, lliure en les seves investigacions. És impossible copiar l'estètica austera i magnífica, seva des del principi de la seva carrera. Des de 1860, Marey és un autèntic creador de formes. Un lladre de foc, segons l'expressió de Rimbaud, l'amic de Paul Demeny. Un avantguardista. Inimitable per la multitud d'avenços de la seva època. (...)

Va ser també el 1889 quan Marey va definir públicament les principals lleis de la presa d'imatges cronofotogràfiques, lleis que es continuen aplicant a les tècniques cinematogràfiques actuals: «És necessari, diu Marey, que les imatges es prenguin des d'un mateix punt de vista, que l'interval de temps que separa dues imatges successives sigui rigorosament constant, que el temps d'exposició sigui molt curt, que les imatges es prenguin a intervals

molt curts de temps, i en conseqüència molt nombrosos, però evitant que les imatges es confonguin.» (...)

A partir de 1889, a l'Estació Fisiològica i al seu laboratori de Nàpols, Marey realitzarà una quantitat impressionant de pel·lícules. Sembla que, des de 1860, el desig de Marey era elaborar una mena d'enciclopèdia del moviment, un gegantí bestiar animat. Va guardar amb molta cura, fins la seva mort, les milers d'imatges que havia produït des de l'inici de la seva carrera: gràfiques, fotografies, cronofotografies en plaques i pel·lícules, estatuetes... Des de 1904 s'ha intentat desmantellar aquesta fabulosa col·lecció però, si hagués estat intacta i si s'hagués conservat com Marey havia volgut, tindriem una idea molt precisa de com era el seu projecte enciclopèdic: captar, fotografiar, filmar tot el que es mou a l'univers, de l'home a l'animal, dels fluids als objectes, dels núvols a la circulació de la sang. És l'únic científic de la seva època que es va aventurar en tal projecte, evidentment utòpic però gairebé complert. És aquesta investigació constant i insaciable d'allò encara inexplorat, d'allò cada cop més difícil i inassolible, el que explica l'interès de Marey, al final de la seva vida, pels moviments de l'aire, un fenomen gairebé imperceptible per l'ull abans que el fisiòleg inventés la seva extraordinària «màquina de fum». (...)

A la seva publicació insígnia *Le Mouvement* de 1894, Marey encara reflexiona sobre l'aspecte grotesc del gran pla cronofotogràfic: «L'estranyesa de les imatges resulta, en conseqüència, d'allò que tenen dels estats extremadament passatgers del rostre, dels moviments que, a la Naturalesa, es fonen en transicions graduals i que, per tant, mai se'ns apareixen de forma aïllada». I en efecte, si col·loquem les imatges successives del conserge Paul al zoòtrop, afirma Marey, «tota l'estranyesa desapareix. Què dir? És allò grotesc simplement allò desconegut i potser la veritat fereix els nostres ulls quan la veiem per primera vegada?». És sobretot a principis de 1890 quan Marey reflexiona sobre aquest tipus de qüestions, potser perquè certs escrits de Demeny versen en aquesta època sobre la «bellesa en les actituds i moviments». «La bellesa és l'harmonia... Un assumpte delicat que debatre», li va dir al seu preparador el 6 de desembre de 1892. (...)

L'altra obsessió de Marey, una altra investigació d'«allò invisible», és evidentment la disminució del temps, disposar de les màximes fases possibles en la descomposició del moviment. És així com canvia a una freqüència de 100 imatges per segon des de 1891.

Per tant, Marey també va desenvolupar una tècnica: la presa d'imatges a gran velocitat, que tindrà innumerables usos per la ciència. Actualment, gràcies a Marey, als seus deixebles Lucien Bull i Pierre Noguès, i gràcies en última instància als sistemes electrònics, gravem a una freqüència de 10 milions d'imatges per segon, el que consisteix en definitiva en crear una superinstantània fotogràfica, i el que Marey va acabar recomanant al final de la seva vida per capturar el flux dels moviments de l'aire. (...)

Laurent Mannoni: "Marey cinéaste" dins Dominique de Font-Réaulx, Thierry Lefebvre i Laurent Mannoni (ed): EJ Marey. Actes du colloque du centenaire. Arcadia éditions, 2006

Propera projecció:

Films Confessionals. Joe Gibbons.

Diumenge 17 de febrer, 18.30h.

